

Delovna akcija na AOJ

Zadnji vikend v maju smo člani ADJ obiskali observatorij v bistveno večjem številu kot običajno – sploh ob polni Luni: po več kot letu dni je bila namreč na vrsti delovna akcija s piknikom.

Po predhodnem načrtu naj bi prezračili jogije in popravili cesto, a ker je župan Idrije obljubil, da bo gradbene stroje, ki trenutno urejajo cesto do Pirnatove kočice, poslal tudi na popravilo našega dela ceste, smo krpanje ceste prepustili njim. Zdelo se je, da nam je tako ostalo zgolj ubadanje z jogiji, česar smo se lotili že pred poldnevom, ko smo jih prenesli na prostor pred hišo in jih prepustili zračenju in žarčenju.

Ker več ljudi več ve, več vidi in ima več idej, so se hitro našle neplanirane naloge. Tako je Bernard pokosil travo in navozil polena v hišo, Aram je opazil odvečno kramo in ji bo našel nov smisel obstoja nekje drugje, Rajko je uspel tablo iz starih vrat sneti in jo montirati na sprednjo steno ob hišno številko, Miha in Aleš pa sta predstavila nekaj polen v drvarnici na prikladnejše mesto.

Medtem je Darko pripravil žar in začel peči dovolj zgodaj, da smo okrog štirih lahko sedli za mizo. Nekaj pred tem se je pripeljal še Jan, dopolnil žar-mesnino z angus burgerji in nam pomagal znositi prezračene/prežarčene/razpršičene jogije nazaj v zgornje prostore hiše. Kosilo je bilo izjemno, še posebej zato, ker smo med ubadanjem s hrano lahko poslušali izsečke iz Iztokovih popotnih izkušenj in Rokove modrosti o delovanju menjalnika pri formuli 1.

Takoj po zahodu Sonca je bil med oblaki na trenutke viden Merkur, kasneje pa se je nebo zaprlo in bili smo obsojeni na finale lige prvakov. Darko je četrte ure pred koncem drugega polčasa napovedal, da bodo zmagali parižani po streljanju enajstmetrovk – in ni se zmotil. Nekateri ga od takrat lepo prosimo, da napove še zmagovalca letošnjega mundiala. Kvota za Curaçao je trenutno 4000.

Aleš Berkopec

Male rdeče pike – skrivnost zgodnjega vesolja

Julija 2022 je Vesoljski teleskop James Webb odkril tisoče majhnih, kompaktnih, izjemno rdečih pik v najglobljih predelih vesolja, starih 500–1000 milijonov let po velikem puku. Preveč so kompaktne za galaksije, presvetle za zvezde, preveč masivne za standardne modele – zato so jih poimenovali “rušilci vesolja”.

Dve hipotezi sta propadli:

- ★ **Galaksije z izbruhom zvezdotvorja:** premalo prahu (pod 1 % zahtevanega), zvezde bi bile tako goste, da bi se med seboj trkale.
- ★ **Aktivna galaktična jedra (črne luknje):** ne oddajajo rentgenskih žarkov; mase črnih lukenj so 100–1000-krat prevelike glede na maso gostiteljske galaksije (kršitev $M-\sigma$ relacije).

V A B I L O

Vabimo vas na redni mesečni sestanek Astronomskega društva Javornik, ki bo v torek 16. junija 2026 ob 18.00 uri. Sestanek bo potekal v prostorih Fakultete za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani na Jadranski cesti 19 v predavalnici F3 (prvo nadstropje). Hkrati se bo sestanka mogoče udeležiti tudi daljavo prek povezave <https://private.vid.arnes.si/rxdq-4sdw-8qh7>.

Pogledali si bomo dva prispevka o Ceciliji Payne-Gaposchkin, ki je v svoji doktorski disertaciji iz leta 1925 prva ugotovila, da so zvezde sestavljene predvsem iz vodika in helija. Ker je bilo to v nasprotju s takratnimi teorijami, so vodilni astronomi tedanjega časa njeno delo smatrali za napačno. Ampak nadaljnja opazovanja in raziskave so potrdile, da je imela prav.

Oba prispevka najdete na povezavah <https://www.youtube.com/watch?v=ay2Tggx9bHQ> in <https://www.youtube.com/watch?v=B2PUStoc09A>.

Vabljeni!

Dodatne informacije o tem in preteklih predavanjih najdete na <http://www.adj.si/MesecniSestanki/>.

Bernard Ženko

Rešitev: zvezdna črna luknja (kvazi zvezda). Leta 2008 so Begelman, Rossi in Armitage teoretično napovedali objekt, pri katerem črna luknja raste znotraj gostega vodikovega ovoja. Ovoj absorbira rentgenske žarke (zato jih ne vidimo), popravi navidezno prevelike mase črnih lukenj (razširitev spektralnih črt povzroča sipanje fotonov skozi ovoj) – in se natančno ujema z opazovanji Webba 16 let kasneje.

Zakaj je to pomembno: Supermasivne črne luknje v zgodnjem vesolju so prevelike za standardne modele rasti. Faza kvazi zvezd jim omogoča, da zaobidejo Eddingtonovo mejo in hitro rastejo. Male rdeče pike so morda ta faza, ujeta pri dejanju.

po *Milky Stellar*

Rok Vidmar

- ★ **Venera** junija zahaja okoli pol polnoči; v prvi polovici meseca, ko se sreča z Jupitrom, se iz ozvezdja Dvojčkov preseli v ozvezdje Raka, konec meseca pa še v ozvezdje Leva.
- ★ **Mars** je viden jutraj; sprva v ozvezdju Ovna vzhaja nekaj pred četrto, konec meseca, tokrat že v ozvezdju Bika, pa že pred tretjo.
- ★ **Jupiter** ujamemo zvečer. Sprva v Venerini družbi zahaja okoli polnoči, konec meseca pa že kmalu po deseti. Vmes se iz ozvezdja Dvojčkov preseli v ozvezdje Raka.
- ★ **Saturn** se v začetku junija na nebu prikaže okoli treh jutraj, konec meseca pa že ob enih. Giblje se v ozvezdju Rib.
- ★ **Uran** se v ozvezdju Bika pojavi sredi meseca na jutranjem nebu, ko vzhaja okoli štirih, konec meseca, ko se sreča z Marsom, pa že ob treh. Poletje se začne 21.6. ob 10:24.

Urška Pajcar

Efemeride junij 2026

(Efemeride si lahko ogledate tudi v reviji Življenje in tehnika.)

datum	Sonce		Luna		čas
	vzhod	zahod	vzhod	zahod	
01.06.	05:15	20:45	22:24	05:21	CEST
05.06.	05:13	20:49	00:15	09:25	CEST
10.06.	05:11	20:52	01:51	15:21	CEST
15.06.	05:10	20:55	04:48	21:58	CEST
20.06.	05:11	20:56	11:27	00:14	CEST
25.06.	05:12	20:57	17:13	01:44	CEST
30.06.	05:14	20:57	21:47	05:04	CEST

Planeti:

- ★ **Merkur** je v ozvezdju Dvojčkov najlepše viden v prvi polovici meseca, ko zahaja dobro uro in pol za Soncem; v drugi polovici junija, ko se približa Jupitru, je na nebu do približno desetih.

Napišite prispevek!

Mesečnik potrebuje prispevke. Zato pozivam vse, ki želite kaj objaviti, da mi po elektronski pošti pošljete svoj prispevek. Prispevki so lahko raznovrstni: poročilo o opazovanju, slika, risba, zanimiva astronomska novica, predstavitev domačega observatorija ali teleskopa, skratka – karkoli, kar bodo ostali člani društva z zanimanjem prebrali.

Aram Karalič

Javorniški Mesečnik izdaja Astronomsko društvo Javornik, Ljubljana / ISSN 1581-1379 / urednik Aram Karalič / izhaja v prvi polovici meseca / prejema ga brezplačno vsi člani Astronomskega društva Javornik / prispevke pošljite na naslov info@adj.si / **ROK ZA ODDAJO PRISPEVKOV JE 7. DAN V MESECU** / prispevkov praviloma ne lektoriramo / stavljeno v L^AT_EX_U